

ابزارهای مواجهه با کسری بودجه در اقتصاد اسلامی

مذخر قحط

مترجمین

محمد نعمتی، مهدی موحدی و محمد جواد رضایی

انتشارات دانشگاه امام صادق (علیه السلام)
تهران: بزرگراه شهید چمران،
پل مدیریت
تلفکس: ۸۸۳۷۰۱۴۲
صندوق پستی: ۱۵۹-۱۴۶۵۵
E-mail: isu.press@yahoo.com

دانشگاه امام صادق

ابزارهای مواجهه با کسری بودجه در اقتصاد اسلامی ■ تألیف: منذر قحف ■ مترجمان: دکتر محمد نعمتی - مهدی موحّدی و محمد جواد رضائی ■ ناشر: دانشگاه امام صادق (ع) ■ طراح جلد: رضا باقریان ■ ویراستار ادبی: مهدی مباحثی ■ چاپ اول: ۱۳۸۹ ■ قیمت: ۲۵/۰۰۰ ریال
شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه ■ چاپ و صحافی: زلال کوثر ■ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۷۴-۹۱-۳
همه حقوق محفوظ و متعلق به ناشر است.

سرشناسه: قحف، محمد منذر، ۱۳۴۰ - م.
Qahf, Muhammad Mundhir
عنوان و نام پدیدآور: ابزارهای مواجهه با کسری بودجه در اقتصاد اسلامی / منذر قحف؛ مترجمین محمد نعمتی، مهدی موحّدی، محمد جواد رضائی.
مشخصات نشر: تهران: دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری: ۱۳۸ ص.
شابک: ۲۵۰۰۰ ریال: 978-600-5574-91-3
وضعیت فهرست نویسی: قیفا
یادداشت: عنوان اصلی: Instruments of meeting budget deficit in islamic economy .
موضوع: کسری بودجه — جنبه‌های مذهبی — اسلام
موضوع: مالیه عمومی — جنبه‌های مذهبی — اسلام
موضوع: اسلام و اقتصاد
موضوع: مالیه عمومی — کشورهای اسلامی
موضوع: کالاهای عمومی
شناسه افزوده: نعمتی، محمد، ۱۳۵۹ - مترجم
شناسه افزوده: موحّدی، مهدی، ۱۳۶۴ - مترجم
شناسه افزوده: رضائی، محمد جواد، ۱۳۶۵ - مترجم
رده بندی کنگره: ۲/۲۳۰ BP: ۱۳/۲
رده بندی دیویی: ۳۸۳۲/۳۹۷
شماره کتابشناسی ملی: ۹۱۸۲۸۱۲

فهرست مطالب

۹.....	سخن ناشر
۱۱.....	مقدمه مترجمین
۱۳.....	بانک توسعه اسلامی
۱۳.....	تأسیس بانک توسعه اسلامی
۱۳.....	هدف
۱۳.....	وظایف
۱۴.....	عضویت
۱۴.....	سرمایه
۱۵.....	دفتر مرکزی
۱۵.....	سال مالی
۱۵.....	زبان
۱۷.....	پیشگفتار
۲۱.....	مقدمه
۲۱.....	بیان مسئله و هدف از پژوهش
۲۳.....	ارتباط و اهمیت این مطالعه

فصل ۱. اصول استقراض از مردم و تأمین مالی در اسلام.....	۲۵
۱-۱. اصل بیع.....	۲۸
۱-۲. اصل تسهیم سود و زیان.....	۳۲
۱-۳. اصل تسهیم محصول.....	۳۵
فصل ۲. آیا اقتصاد اسلامی باید ابزارهایی را جهت رفع کسری بودجه، مورد مطالعه قرار دهد؟.....	۳۹
۱-۱. تدارک کالاهای اجتماعی - چشمانداز اسلامی.....	۴۰
۲-۲. جایگزینهایی برای تدارک عمومی کالاهای خصوصی.....	۴۳
۲-۲-۱. تدارک داوطلبانه کالاهای عمومی.....	۴۴
۲-۲-۲. تدارک کالاهای عمومی با انگیزه سود.....	۴۷
۲-۳. ضمانت شخص ثالث انگیزهای جهت تدارک کالاهای عمومی توسط بخش خصوصی.....	۵۲
فصل ۳. ابزار مالی پیشنهاد شده برای بخش عمومی در اقتصاد اسلامی.....	۵۹
۳-۱. ابزارهای مالی غیر بدهی.....	۶۲
۳-۱-۱. ابزار مالی اجاره.....	۶۴
۳-۱-۲. ابزارهای مشارکت در سود و زیان.....	۶۸
۳-۱-۳. ابزارهای تسهیم محصول.....	۷۷
۳-۱-۴. ملاحظات کلی پیرامون ابزارهای تأمین مالی پروژه‌های عمومی.....	۸۰
۳-۲. اسناد و روش‌های بدهی عمومی.....	۸۵
۳-۲-۱. بدهی‌های عمومی داوطلبانه.....	۸۸
۳-۲-۲. استقراض اجباری [یا غیرداوطلبانه] از مردم.....	۹۸
۳-۲-۳. نکاتی کلی پیرامون ابزارهای بدهی عمومی.....	۱۰۲
۳-۳. چند موضوع مهم در استقراض از مردم.....	۱۰۶
۳-۳-۱. شرایط استقراض از مردم در شریعت.....	۱۰۷

فهرست مطالب □ ۷

۱۲۲.....	۳-۳-۳. سپرده‌های ديداری، حق‌الضرب و بدهی اجباری عمومی
۱۲۵.....	فصل ۴. نتیجه‌گیری و خلاصه
۱۳۱.....	کتاب‌شناسی
۱۳۷.....	فهرست منابع پاورقی‌ها

www.ketab.ir

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»

وَقَدْ أَتَيْنَا دَاوُودَ وَسَلَّمْنَاهُ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ

(قرآن کریم. سوره مبارک النمل. آیه شریفه ۱۵)

سخن ناشر

فلسفه وجودی دانشگاه امام صادق علیه السلام که از سوی ریاست دانشگاه به کرات مورد توجه قرار گرفته، تربیت نیروی انسانی‌ای متعهد، باتقوا و کارآمد در عرصه عمل و نظر است تا از این طریق دانشگاه بتواند نقش اساسی خود را در سطح راهبردی به انجام رساند.

از این حیث «تربیت» را می‌توان مقوله‌ای محوری یاد نمود که وظایف و کارویژه‌های دانشگاه، در چارچوب آن معنا می‌یابد؛ زیرا که «علم» بدون «تزکیه» بیش از آنکه ابزاری در مسیر تعالی و اصلاح امور جامعه باشد، عاملی مشکل ساز خواهد بود که سازمان و هویت جامعه را متأثر و دگرگون می‌سازد.

از سوی دیگر «سیاست‌ها» تابع اصول و مبادی علمی هستند و نمی‌توان منکر این تجربه تاریخی شد که استواری و کارآمدی سیاست‌ها در گرو انجام پژوهش‌های علمی و بهرمندی از نتایج آنهاست. ازاین منظر پیشگامان عرصه علم و پژوهش، راهبران اصلی جریان‌های فکری و اجرایی به حساب می‌آیند و نمی‌توان

آینده درخشانی را بدون توانایی‌های علمی - پژوهشی رقم زد و سخن از «مرجعیت علمی» در واقع پاسخ‌گویی به این نیاز بنیادین است.

دانشگاه امام صادق علیه السلام درواقع یک الگوی عملی برای تحقق ایده دانشگاه اسلامی در شرایط جهان معاصر است. الگویی که بیش از «ربع قرن» تجربه دارد و هم اکنون ثمرات نیکوی این شجره طیبه در فضای ملی و بین‌المللی قابل مشاهده است. طبعاً آنچه حاصل آمده محصول نیت خالصانه و جهاد علمی مستمر مجموعه بنیانگذاران و دانش‌آموختگان این نهاد است که امید می‌رود در طلیعه دور جدید فعالیتش بتواند به توسعه و تقویت آنها در پرتو عنایات حضرت حق تعالی، اهتمام ورزد.

معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق علیه السلام باتوجه به شرایط، امکانات و نیازمندی جامعه در مقطع کنونی با طرحی جامع نسبت به معرفی دستاوردهای پژوهشی دانشگاه، ارزیابی سازمانی - کارکردی آن‌ها و بالاخره تحلیل شرایط آتی اقدام نموده که نتایج این پژوهش‌ها در قالب کتاب، گزارش، نشریات علمی و... تقدیم علاقه‌مندان می‌گردد. هدف از این اقدام - ضمن قدردانی از تلاش خالصانه تمام کسانی که با آرمان و اندیشه‌ای بزرگ و ادعایی اندک در این راه گام نهادند - درک کاستی‌ها و اصلاح آنها است تا از این طریق زمینه پرورش نسل جوان و علاقه‌مند به طی این طریق نیز فراهم گردد؛ هدفی بزرگ که در نهایت مرجعیت مکتب علمی امام صادق علیه السلام را در گستره بین‌المللی به همراه خواهد داشت. (انشاءالله)

وَلِلَّهِ الْحَمْدُ

معاونت پژوهشی دانشگاه

مقدمه مترجمین

رسالت فقها و اندیشمندان شیعی همانا اظهارنظرهای دقیق و علمی بر مبنای روش‌شناسی فقهی و اصولی در مقابل مسائل مستحدثه بوده تا همان‌گونه که از نهاد دین انتظار می‌رود مسلمانان با عمل بدین راهکارها، استقلال اقتصادی و سیاسی خود را حفظ نمایند. علماء شیعه به لحاظ تاریخی از حضور فعالانه در برابر شکل‌گیری بسیاری از مؤلفه‌های وارداتی حیات اجتماعی غرب در داخل کشورهای اسلامی بازمانده‌اند. دولت مدرن، اقدامات اقتصادی دولت، مالیات ستانی (به شکل کنونی)، استقراض دولت از بانک‌ها و سامان‌یافتن بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی در قالب بودجه همه و همه از لوازم سازماندهی کنونی جوامع [مسلمان و غیر مسلمان] گردیده است. اقتصاد اسلامی با هر تلقی‌ای که از آن وجود دارد یکی از وظایف خود را سیاست‌گذاری و حل مشکلات کنونی جوامع با ارائه راهکارهایی مبتنی بر احکام و تعالیم دینی قرار داده است. قدم نخست در دستیابی به جامعه مطلوب اسلامی، فهم اوضاع کنونی و تلاش برای برون‌رفت از پیامدهای نامطلوب برخی مسائل مستحدثه آن‌هم براساس موازین شرعی است.

انقلاب اسلامی ایران نوید بخش حرکتی نو در بازتعریف حکومت و اداره جامعه از نگاه شیعه بود. گرچه تلاش‌های بسیاری در فهم و بیان نظریات مبتنی بر اعتقادات شیعه در نظام‌های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و ... انجام شد اما هنوز به سطح مطلوب در اسلامی نمودن نهادها و ساختارهای اقتصادی دست نیافته‌ایم.

ترجمه برخی کتب و مقالات و مطالعه کوشش‌های دیگر اقتصاددانان مسلمان، گوچه به هیچ عنوان ما را از کنکاش در منابع شیعی و مجاهدت در راستای دستیابی به نظام نظری مطلوب اسلامی مستغنی نمی‌کند، اما می‌تواند دریچه‌ای به منظور آشنایی با برخی روش‌ها و نظام‌های فکری که قرابتی با مبانی فکری ما دارند، تلقی گردد.

کوشش اولیه در ترجمه این کتاب نیز کمک به سیر چنین طریقی است و البته نیازمند تدقیق و تعمیق بیشتری می‌باشد. لازم به ذکر است که در ارائه مطالب از جانب مترجمین سعی گردیده که در موارد مورد نیاز در مقابل نظر فقه اهل سنت، نظری که در حال حاضر مورد قبول فقهای شیعه بوده و یا آنکه ادله آن مورد قبول می‌باشد مطرح شود هرچند که وارد جزئیات استدلال‌ها نشده‌ایم. امید که این اثر مورد استفاده جامعه اندیشمندان اقتصادی کشور قرار گیرد.

محمد نعمتی، مهدی موحدی بکنظر، محمدجواد رضائی

دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

مهرماه ۱۳۸۸